

TREBALL D'ARXIU I DIFUSIÓ DEL FONS AMADEU

Sílvia Domènech i Fernández

Jordi Calafell i Garrigosa

Arxiu Fotogràfic de l'Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona

L'exposició i el catàleg *Amadeu i Audouard, fotografies d'escena* no és més que la conseqüència final de tot un projecte basat en el treball d'arxiu d'una agrupació documental de l'Arxiu Fotogràfic de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona: el fons Amadeu. No pretén ser un cas excepcional, però sí un exemple de treball en els arxius fotogràfics.

L'objectiu final era posar a l'abast del públic el fons Amadeu. La difusió, aprofitant la Primavera Fotogràfica i el festival Grec'98, esdevenia un fet natural després de dos anys de treball.

Els criteris de treball utilitzats són aplicables a qualsevol altra agrupació documental de l'Arxiu, tenint present la casuística del fons i les peculiaritats de cada document fotogràfic. Aquesta sistemantització ens permet aconseguir els objectius finals de qualsevol arxiu: la consulta pública i la difusió.

Explicar el tractament que s'ha donat al fons Amadeu, esmentar pas per pas tot el procés, no pretén allisonar un públic que coneix sobradament la matèria, sinó recordar la importància que mereix tot aquest treball de fons quan es preveu una difusió, ja que per sobre de tot cal tenir ben resolta l'accessibilitat pública als fons de l'Arxiu. D'altra banda, un acurat treball de base és imprescindible, tal com ha quedat demostrat en aquest cas, si el que es pretén és fer una difusió seriosa, amb un discurs coherent i, sobretot, útil.

El treball d'arxiu.

Els passos que s'han seguit en el treball d'arxiu del fons Amadeu han estat els següents:

1. Es va delimitar l'agrupació documental que calia treballar. D'entrada teníem més d'un centenar de caixes plenes de clixés de vidre amb la paraula "actors" escrita al llom. Cada clixé portava el nom de l'actor o de l'actriu, seguit d'un número de tres dígits. Tanmateix, en unes vint caixes es podia llegir el títol d'una obra de teatre seguit d'un número de cinc dígits. També hi havia un manuscrit amb el llistat d'una part de la iconografia representada, signat pel propi autor. Un cop revisat tot el material es van consultar els llibres de registre i es van localitzar alguns positius corresponents a negatius que ja havien estat enregistrats entre 1933 i 1934. Òbviament calia treballar tots els materials conjuntament i seguint uns mateixos criteris. La primera conclusió a la qual vam arribar era que es tractava del fons d'un fotògraf, Amadeu Mariné, amb una temàtica molt concreta: retrats d'actors i actrius i de personalitats de la vida cultural catalana.

2. Investigar la procedència. Aquest pas ens havia de servir per corroborar la conclusió a què havíem arribat. En consultar la documentació administrativa de l'AHCB vam poder comprovar que, efectivament, es tractava d'un fons adquirit en els anys 1933 i 1934 a Amadeu Mariné en forma de compra. Les diferències entre les quantitats de documents adquirits i els que actualment conservàvem eren molt petites, tenint present que havien passat seixanta-dos anys i una guerra.

3. Establir contacte amb el material. Calia extreure una informació bàsica per tal d'establir una estratègia de treball. Mirar els negatius, comprovar-ne la temàtica, desxifrar la informació continguda i examinar l'estat de conservació. El problema principal era la brutícia, mentre que

les alteracions físico-químiques no presentaven una especial gravetat. Es va iniciar una neteja general sense tocar l'emulsió i respectant totes les màscares i retocs fets amb pintura vermella. Seguidament tots els negatius van ser introduïts en sobres i caps de conservació, se'ls enregistrà i assignà una signatura topogràfica.

4. Fer contactes de tots els negatius per poder treballar en la seva documentació de forma còmode i sense perill.

5. Estudiar la multiplicitat i realitzar una avaluació. Per realitzar aquesta tasca es va reunir tot el material (negatius originals, negatius duplicats i positius). De tota la documentació es van definir clarament dos grups: un de constituït per negatius originals i positius *vintage*, de conservació definitiva a l'Arxiu, i un altre de negatius i positius duplicats de baixa qualitat i dels quals ja disposàvem de l'original de càmera. Aquest darrer conjunt es va proposar per la Comissió de Tria i Eliminació de l'Ajuntament de Barcelona. S'iniciava l'avaluació de l'Arxiu Fotogràfic.

6. S'inicia la investigació a tres nivells: tècnic, documental i artístic. El primer nivell ens havia de servir per guardar en les condicions adequades el material, el segon per conèixer els continguts i el tercer per situar l'agrupació documental al lloc que li correspon en la història del retrat. L'ensamblatge dels tres nivells d'estudi havia de donar coherència a un conjunt d'imatges diferents, quasi inconnexes, i només amb el denominador comú de l'autoria i la temàtica. En aquest sentit va ser essencial la col·laboració de l'Institut del Teatre. Poc a poc, el que va començar com un treball d'identificació d'actors, personatges i obres teatrals va anar agafant forma fins arribar a enllaçar directament les fotografies del fons Amadeu amb un període concret de la història del teatre català. Era evident que s'ultrapassava la simple tasca de documentació fotogràfica per penetrar en la interpretació dels documents fotogràfics. El descobriment que uns tres-cents negatius del fons havien estat realitzats per Audouard al seu estudi de la casa Lleó Morera ens va esperonar a continuar investigant, alhora que ens ajudava a dibuixar el panorama del retrat d'escena al primer terç del segle XX. Cal esmentar l'ajut que ens van oferir els familiars de Pau Audouard i d'Amadeu Mariné (aquests darrers instal·lats tots a l'estranger i localitzats per un cop de sort).

7. La catalogació de tots els documents amb la finalitat de facilitar la seva posterior recuperació i la tasca dels investigadors. La unitat documental objecte de la descripció fou la peça documental simple, és a dir, es van fer fitxes catalogràfiques de totes i cadascuna de les fotografies i es van introduir a la base de dades documental de l'Arxiu Fotogràfic (BIMA), on actualment són consultables.

Amb aquest treball hem volgut sistematitzar el que ha de ser un treball d'arxiu. Això ens ha permès recuperar per a la història i per a la investigació un dels fons fotogràfics d'originals de càmera més importants de l'escena catalana del primer terç de segle. Gràcies a aquest sistema de treball vam aprofundir en el coneixement de la informació que ens oferien aquelles imatges i, naturalment, la perspectiva històrica va créixer de forma paral·lela.

La difusió.

Ha de quedar ben clar que sense tota la recerca prèvia hagués estat impossible fer una difusió amb cara i ulls del fons Amadeu. Tant l'exposició com el catàleg amb els seus textos es basen en les conclusions a què vam arribar després de dos anys d'investigació. Situar Amadeu i Audouard en el context històric i cultural del moment, relacionar la seva feina amb la vida teatral barcelonina i, finalment, establir unes línies evolutives en el retrat de galeria a partir del seu treball hagués estat impossible sense tot el treball d'arxiu previ a la difusió.

Sense investigació no hi hauria hagut hipòtesi de treball i sense hipòtesi de treball la difusió hauria estat poc coherent, fragmentada i, de ben segur, mal feta, i hauria caigut fàcilment en el *kitsch* i en la nostàlgia fàcil, en la simple il·lustració de la curiositat històrica.

La difusió mai no ha de perdre de vista la seva utilitat social i, per tant, sempre ha de pretendre ser moderna, entenent per modernitat allò que fa que les coses siguin útils a qui les fa servir. En el cas dels arxius fotogràfics, que custodien documents fàcilment divulgables –les fotografies–, aquesta qüestió és especialment important, ja que el control de la difusió dels seus fons els garantirà no sols uns possibles guanys econòmics, sinó també, i sobretot, la utilitat que la societat n'espera: fonamentalment explicar el passat –totes les fotografies són del passat– sense manipulacions teleològiques d'interessos presents i de la forma més objectiva possible, evitant tot allò que és fàcil i comercial.

Per poder fer aquesta tasca és imprescindible una infraestructura mínima i un bon grau d'autonomia dels arxius i dels seus tècnics. Dos són els pilars de la difusió: les exposicions i les edicions. Pel que fa a les exposicions, i sense oblidar els tiratges *vintage*, podem dir que ser els dipositaris de milions de negatius ens obre una de les portes més grans de la difusió: el tiratge actual de qualitat. Sempre tenint en compte la problemàtica dels drets d'autor, subratllem que la gran difusió es fa a partir de l'edició impresa. Amb motiu de l'exposició "Amadeu i Audouard, fotografies d'escena", l'Arxiu fotogràfic de l'AHCB ha iniciat, en coedició amb Renart Edicions, la col·lecció "Memòria fotogràfica". En el seu interior, a part de les fotografies, s'hi troben textos d'arxiu, de fotografia i d'història.

Exposició i publicació són els dos eixos de la difusió. És important que aquesta sigui el resultat d'un treball científic de base, o contràriament a uns pretesos objectius científics i moderns qualsevol mostra es pot convertir en una interpretació vulgar, comercial i teleològica del passat. Que els tècnics dels arxius tinguin prou autonomia i medis per treballar sona a reivindicació, però no oblidem que normalment desenvolupem les nostres tasques en el si de les administracions públiques on no existeix gens de cultura fotogràfica. Com podem esperar, doncs, que la societat valori els arxius o es produeixin donacions si ni tan sols servim com a interlocutors entre la preservació del patrimoni i la societat que el produeix? Parafrasejant Pierre Bonhomme, cal convèncer els incrèduls de la necessitat de preservar, administrar i valorar els arxius, els quals, sense una bona infraestructura, s'anirien oblidant i degradant progressivament.